

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СЕРТИФІКАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ТА СИСТЕМ ЯКОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Проаналізовано та висвітлено основні поняття сертифікації, її завдання, головну мету та особливості проведення в Україні. Описано процедуру сертифікації, а також процес одержання сертифікату відповідності. Розкрито сутність української державної системи сертифікації.

Аннотация. Проанализированы и освещены основные понятия сертификации, ее задачи, главная цель и особенности проведения в Украине. Описана процедура сертификации, а также процесс получения сертификата соответствия. Раскрыта сущность украинской государственной системы сертификации.

Annotation. The basic concepts of certification, its objectives, the main purpose and features of conducting it in Ukraine are analyzed and elucidated. The procedure of certification, and the process of getting a certificate of conformity are described. The essence of the Ukrainian state system of certification is defined.

Ключові слова: сертифікація, обов'язкова та добровільна сертифікація, сертифікаційні центри, випробувальні лабораторії, сертифікат відповідності, знак відповідності.

Становлення України як суверенної правової держави та послідовна інтеграція її у світове економічне співтовариство вимагає проведення цілеспрямованої політики створення державної системи сертифікації продукції та систем якості. Ця система повинна сприяти утворенню правових основ, форм і методів робіт із сертифікації, спрямованих на забезпечення безпеки продукції для життя і здоров'я людей, охорону навколишнього середовища, безпеки об'єктів народного господарства з розрахунком ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій, економії трудових, матеріальних і енергетичних ресурсів. Сертифікація є інструментом забезпечення якості продукції, робіт і послуг. А отже, проблема якості актуальна для всіх країн незалежно від рівня розвитку їх ринкової економіки. Як продукція, так і послуги можуть бути небезпечними для життя і здоров'я населення, тому вони повинні перебувати в полі зору держави при реалізації нею функції захисту прав споживачів. Саме для цього вводиться обов'язкова сертифікація товарів.

Питання проведення сертифікації та її значення для виробничих підприємств у своїх працях розглядали Дімов Ю. В., Соломаха В. Л., Ахміна А. М., Луценко І. М. та ін. [1 – 4]. Аналіз опублікованих праць свідчить про те, що тема проведення сертифікації на сьогодні є відкритою з огляду на актуальність питань підвищення якості продукції.

Метою роботи є вивчення сутності сертифікації продукції та систем якості, набуття знань для використання їх на практиці.

Об'єктом дослідження є процедура сертифікації в українських ринкових умовах, а предметом – розкриття сутності сертифікації, її цілі, види, принципи, органи управління.

Завданнями наукової роботи є: розкрити сутність сертифікації, її функції та роль, можливість подальшого розвитку, познайомитися з принципами сертифікації, органами їх управління, дати економічне обґрунтування доцільності сертифікації.

На сьогоднішньому етапі розвитку виробництва та високої конкуренції серед виробників товарів та продукції завоювати відповідний сегмент ринку можна, тільки надавши потенційним споживачам повну та достовірну інформацію про якість товару. Беручи до уваги необхідність забезпечення споживача об'єктивною та достовірною інформацією про якість, почав поширюватися та розвиватися такий вид контролю, як сертифікація. В Україні під терміном "сертифікація" розуміється процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку уповноважений орган документально підтверджує відповідність продукції, систем управління якістю, систем управління навколишнім середовищем, систем управління охороною праці, персоналу, встановленим законодавством вимогам, що діють в Україні. Простіше кажучи, сертифікація – це діяльність із підтвердження відповідності продукції встановленим вимогам [4].

Сертифікація є надзвичайно важливим елементом захисту продукції. Основна мета сертифікації – запобігання реалізації продукції, небезпечної для життя, здоров'я та майна громадян і навколишнього природного середовища та сприяння споживачеві у правильному виборі продукції. Майже в усіх країнах Західної Європи, США та Японії процедура сертифікації набула значного поширення. Так, відповідно до Закону України "Про захист прав споживачів", продукція, на яку актами законодавчої влади або іншими нормативними документами встановлено обов'язкові вимоги щодо забезпечення безпеки для життя, здоров'я споживачів, їх майна, навколишнього природного середовища і передбачено нанесення національного знака відповідності, повинна пройти встановлену процедуру оцінки відповідності. Виробник має право маркувати продукцію національним знаком відповідності за наявності декларації про відповідність та/або сертифіката відповідності, виданих згідно із законодавством [5]. Сертифікація дозволяє підтвердити відповідність певним стандартам та забезпечити якість та безпеку продукції.

Сертифікація базується на таких основних принципах:
добровільність або обов'язковість;

достовірність, тобто використання професійної випробувальної бази;
відкритість інформації про результати сертифікації;
розмаїтість форм і методів проведення сертифікації продукції з урахуванням її специфіки, характеру виробництва і споживання і т. д. Процедура сертифікації здійснюється в два етапи:
створення і реалізація необхідних умов для виробництва продукції, яка підлягає сертифікації;
організація та проведення сертифікації продукції, як процесу підтвердження їх відповідності необхідним вимогам.

Органи сертифікації – це органи, що здійснюють специфікацію і відповідають за її результати. Але вони обов'язково мають пройти акредитацію, тобто отримати офіційні повноваження на здійснення діяльності сертифікації.

Проблемами організації державної системи сертифікації відповідно до Декрету Кабінету Міністрів України "Про стандартизацію і сертифікацію" займаються Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики (Держспоживстандарт) та державні підприємства, які входять в його систему: ДП "Укрметрестандарт" та ДП "Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості" [6].

Держспоживстандарт виконує такі функції: веде Реєстр державної системи сертифікації; визначає основні принципи, структуру та правила системи сертифікації України; організує інформаційне забезпечення з питань сертифікації; затверджує переліки продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації, та визначає її запровадження; встановлює правила визнання сертифікатів інших країн; призначає органи з сертифікації продукції; розглядає спірні питання з випробувань і дотримання правил сертифікації продукції [7].

Державна система сертифікації також включає в себе такі органи середнього рівня, як сертифікаційні центри, тобто органи, що проводять сертифікацію продукції дуже вузької номенклатури, та випробувальні лабораторії – виробничі підрозділи, що безпосередньо проводять випробування, перевірку і зіставлення їхніх результатів.

Важливо зазначити, що в Україні, як і в більшості розвинутих країн Європи, існує спеціальна система сертифікації – державна система сертифікації продукції (Система УКРСЕПРО). Усі роботи по сертифікації продукції і систем управління якістю в Системі УКРСЕПРО виконуються відповідно до вимог серії стандартів даної системи.

У межах системи УКРСЕПРО сертифікація продукції в Україні розділяється на обов'язкову й добровільну. Правові основи обов'язкової і добровільної сертифікації продукції, послуг та інших об'єктів в Україні регламентуються Законом "Про сертифікацію продукції і послуг", що відповідає міжнародним нормам у цій сфері. Існує відповідна символіка обов'язкової (рис. 1) та добровільної (рис. 2) сертифікації.



Рис. 1. Обов'язкова сертифікація



Рис. 2. Добровільна сертифікація

Обов'язкова сертифікація в усіх випадках повинна включати перевірку та випробування продукції для визначення її характеристик і подальший державний технічний нагляд за сертифікованою продукцією. Законодавством України визначено перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні.

Випробування з метою обов'язкової сертифікації повинні проводитися акредитованими випробувальними лабораторіями (центрами) методами, які визначені відповідними нормативними документами, а за відсутності цих документів – методами, що визначаються органом із сертифікації чи органом, який виконує його функції. Повторні випробування за визначеними характеристиками цієї продукції не проводяться, крім випадків, коли відповідно до законодавства встановлена недостовірність результатів випробувань. Сертифікації продовольчої сировини та харчових продуктів тваринного походження здійснюються після проведення ветеринарно-санітарної експертизи та видачі відповідних ветеринарних документів [4].

Під час проведення сертифікації та у разі позитивного рішення органу з сертифікації заявникові видається сертифікат та право маркувати продукцію спеціальним знаком відповідності (зареєстрований у встановленому порядку знак, яким за правилами, прийнятими в певній системі сертифікації, підтверджується відповідність маркованої ним продукції визначеним вимогам) [2]. Форма, розміри і технічні вимоги до знаку відповідності визначаються державним стандартом. Знак відповідності не може бути застосований, якщо порушено правила його використання.

Виготовлювачі, постачальники, виконавці, продавці продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації й реалізованої на території України, зобов'язані:

- провести у встановлений термін і встановлений порядок сертифікацію продукції;
- забезпечити виготовлення продукції відповідно до вимог нормативного документа, на відповідність якому вона сертифікована;
- реалізовувати продукцію тільки при наявності сертифіката відповідності;

припиняти або припиняти реалізацію сертифікованої продукції, якщо виявлено, що вона не відповідає вимогам нормативного документа, на відповідність якому вона сертифікована, або якщо термін дії сертифіката закінчився, або дія сертифіката припинена або припинено рішенням органа по сертифікації.

У процесі добровільної сертифікації, що проводиться в Системі УКРСЕПРО, визначається відповідність параметрів продукції вимогам нормативних документів, які вказані заявником. Слід зазначити, що проведення робіт з добровільної сертифікації істотно підвищують конкурентоспроможність сертифікованої продукції та її привабливість для ринку, дозволяє виробникові ефективніше реалізувати свою продукцію на вигідних умовах.

Таким чином, якість продукції чи послуг є одним із найважливіших факторів успішної діяльності будь-якої організації. Гарантом випуску високоякісної продукції є її сертифікація. Сертифікація дозволяє реалізувати єдиний підхід до оцінки якості різних об'єктів, робить можливою гарантію стабільного виготовлення продукції необхідного рівня якості, оскільки охоплює організацію виробництва і власне якість продукції.

Наук. керівн. Литвиненко А. О.

Література: 1. Димов Ю. В. Метрологія, стандартизація і сертифікація / Ю. В. Димов. – М. : Юрайт-Издат., 2007. – 432 с. 2. Соломаха В. Л. Стандартизація і сертифікація : учебн. пособ. / В. Л. Соломаха, Б. В. Титович, В. Г. Смирнов ; под ред. Б. В. Титович. – М. : Юнити, 2011. – 260 с. 3. Ахміна А. М. Основи управління якістю продукції / А. М. Ахміна, Д. П. Гасюк ; під ред. А. М. Ахміна. – К. : Фенікс, 2012. – 324 с. 4. Луценко И. М. Стандартизація, метрологія і сертифікація / И. М. Луценко. – М. : Юрайт-Издат., 2004. – 330 с. 5. Про якість і безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини : Закон України від 23.12.97 № 771/97-ВР // ВВР України. – 1997. 6. Про стандартизацію і сертифікацію : Декрет Кабінету Міністрів від 10.05.93 № 46-93 // ВВР України. – 1993. 7. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.12.93 № 3682-ХІІ // ВВР України. – 1993. – № 32. 8. Облік у галузях виробництва і послуг : навч. посібн. / [Ю. Д. Маляревський, М. С. Горяєва, Н. С. Пасенко та ін.]. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2008. – 616 с. 9. Правила визначення вартості робіт з сертифікації продукції та послуг, затвердженими наказом Держстандарту України 10 березня 2010 р. № 100 (зареєстровані Мін'юстом України 31 березня 2010 р. № 194/3487) // Голос України. – 2010. – № 17.